

Younkyoo Kim: *The Resource Curse in a Post-Communist Regime. Russia in Comparative Perspective.*

Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2003; xiii + 181 blz.; £ 49,= ISBN 0-7546-0963-4

Deze studie trekt de conclusie dat de belangrijkste exportsector van de Russische economie, de omvangrijke energiesector (olie en gas), de economische en politieke groei negatief heeft beïnvloed. Rusland is door deze hulpbron een 'renteniersstaat' ('a rentier state') geworden, gebaseerd op een 'rent economy'. De kenmerken van zo'n economie worden nader uiteengezet. Exportinkomsten uit de energiesector – die de Russische economie domineert en die een zeer belangrijk deel van het nationale inkomen levert – worden onvoldoende aangewend voor binnenlandse productieve doeleinden. Ze worden voor een groot deel verdeeld en geconsumeerd: '...the origins of Russian oil rents are external to the economy and not domestically generated. That is to say, the predominant source of Russian wealth is not derived from the productive activities of the Russian people themselves, but [...] from overseas exogenous origins.' Daardoor is Rusland afhankelijk van en kwetsbaar voor fluctuaties van de wereldmarkten en de variabele vraag van de buitenlandse consumenten. Slechts een beperkt aantal mensen is betrokken bij de 'generation of rents', terwijl de meerderheid van de bevolking wel betrokken is bij de verdeling en de consumptie van deze inkomsten. De klasse die in het huidige Rusland de energiesector beheert, en daaraan grote macht ontleent, heeft steeds consistent pogingen tegengewerkt die tot meer marktwerking en democratisering of tot enige andere substantiële verandering in de *status quo* zouden kunnen leiden (blz. 141). In zijn betoog verwijst de auteur tevens naar wat de 'Dutch disease' wordt genoemd,

S I G N A L E M E N T E N

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg (F.v.d.B.), die ook alle bijdragen aan deze aflevering verzorgde. De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website: www.clingendael.nl>library>publications

de export-'boom' van gas in de jaren zestig, waarbij eveneens een groot deel van de inkomsten werd verdeeld en geconsumeerd, en die aanleiding gaf tot de economische crisis in de jaren zeventig: toenemende inflatie en werkloosheid, afnemende industriële export en een lagere inkomensgroei. Het laatste hoofdstuk biedt conclusies over de 'vloek' van de omvangrijke Russische (energie)hulpbron en beveelt maatregelen aan die liggen in de sfeer van institutionele hervormingen op het gebied van 'resource distribution' en verwezenlijking van een echte energiemarkt. In een appendix treft men statistische gegevens aan over de olie- en gasproductie in de diverse Russische gebieden in 1996, het buitenlands kapitaal, de Russische Joint Ventures en de schuldenlasten. (F.v.d.B.)

András Balogh, Gyöngyvér Szabó Hervai (red.): *On the Challenges of the 21st Century.*

Kodolányi University College, Hungary, 2003; 219 blz.; (www.kodolanyi.hu) ISBN 963-86320-6-2

Deze bundel, verzorgd door het Kodolányi European Integration Research and Development Institute, dat zich ten doel stelt onderzoek te verrichten naar de problemen van 'participatie in de Euro-Atlantische integratie', bevat veertien artikelen over de uitdagingen waarvoor de Euro-Atlantische wereld zich ziet gesteld. De auteurs zijn verbonden aan wetenschappelijke instituten in het Verenigd Koninkrijk, Hongarije, Joegoslavië, Zwitserland, Oekraïne,

Zweden, Slowakije, Nederland en Kroatië. De bundel opent met een artikel van András Balogh, verbonden aan de afdeling geschiedenis van de Universiteit van Boedapest, waarin een overzicht wordt gegeven van de 'belangrijkste nationale actoren in het wereldsysteem' in de komende tien jaar – te weten, de Verenigde Staten, de Europese Unie, Japan, Rusland, China, Centraal-Europa en de Periferie. Daarbij komen hun status in het internationale systeem, hun beleid en hun onderlinge relaties aan de orde. Een van de conclusies is dat 'the US does not aim at dominance, but will keep its hegemonic role' (blz. 14-16). Daarna volgen essays over 'Global and European Security', de toekomstige vorm van de EU, alsmede de te verwachten nationale en regionale antwoorden op de uitdagingen van de globalisering. Verder zijn er artikelen over de Europese integratie en de positie van de regionale, etnische en linguïstische minderheden. Ten slotte is er een artikel over het verschijnsel van de opkomst van de zg. 'non-state actors'. Hierover schrijft Gyöngyvér Szabó Hervai, directeur van het Hongaarse instituut. Adam Daniel Rotfeld, directeur van SIPRI (Zweden), draagt het artikel 'Global Security: In Search for the New Organizing Principles' bij. Alfred van Staden, directeur van Instituut Clingendael, schrijft over de uitbreiding van de EU, terwijl de Oekraïner Igor Koval de buitenlandse politiek van Oekraïne 'in the context of globalisation' onder de loep neemt. (F.v.d.B.)

Tapio Raunio & Teija Tiilikainen:
Finland in the European Union.
Londen/Portland (Oregon): Frank Cass Publishers, 2003; xii + 180 blz. £ 19,99
ISBN 0-7146-8309-4

Deze publikatie bevat een analyse van Finland als lid van de Europese Unie. De klemtoon valt op het binnenlands beleid inzake de Europese problematiek en de invloed die het Finse lidmaatschap heeft (gehad) op het Finse politieke stelsel. De belangrijkste kenmerken van het Finse politieke systeem worden behandeld en er wordt nagegaan waarom de Finse nationale overheden opteerden voor het lidmaatschap. Tevens wordt geanalyseerd hoe de politieke partijen en het parlement tegenover Europa staan en wat de opvattingen zijn van de Finse elite en het kiezersvolk. Finlands geopolitieke situatie en de economische afhankelijkheid van de wereldmarkt speelden een belangrijke rol bij de besluitvorming ten gunste van het lidmaatschap. Ook wordt nagegaan hoe het lidmaatschap van invloed is geweest op de Finse opvattingen inzake soevereiniteit en neutraliteit en hoe 'Europa' er medeverantwoordelijk voor was dat het Finse politieke systeem evolueerde van een 'semi-presidentieel systeem' naar een 'normale parlementaire democratie'. In aparte hoofdstukken wordt een analyse gegeven van 'Finland's First Presidency of the European Union' en van het Finse beleid jegens 'The Common Foreign and Security Policy'. In 1994 keurde 57% van het kiezersvolk toetreding tot de EU goed, zo lezen we in het voorwoord van de Finse premier Paavo Lipponen. Volgens het slothoofdstuk hangt de Europese toekomst van Finland in belangrijke mate ervan af of de Finse kiezers de positieve benadering van de elite blijven steunen. Onverschilligheid jegens de EU is in Finland wijdverspreid en in het

algemeen zijn de Finnen veel minder geestdriftig over de integratie dan de politici en de belangrijkste ambtenaren en diplomaten. Maar de anti-Europese bewegingen hebben tot nu toe slechts marginale betekenis en het is onwaarschijnlijk dat dit in de nabije toekomst zal veranderen. Oppositie jegens Europa zal vermoedelijk gekanaliseerd blijven via individuele leden van het Europees Parlement. Veel zal ook afhangen van de voorkeuren van de partijleiders, maar gezien het gefragmenteerde partijstelsel, dat ideologisch heterogene coalities bij de regeringsvorming noodzakelijk maakt, is het niet waarschijnlijk dat de basisprincipes van het Finse integratiebeleid zich in de toekomst ingrijpend zullen wijzigen. (*F.v.d.B.*)

Farian Sabahi & Daniel Warner:
The OSCE and the Multiple Challenges of Transition. The Caucasus and Central Asia.

Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2004; xxii + 204 blz.; 83,15 euro
ISBN 0-7546-3606-2

Na '9/11' en de Amerikaanse interventie in Afghanistan is er sprake van hernieuwde belangstelling voor de acht ex-sovjetrussische gebieden in Centraal-Azië en de Kaukasus. Sinds 1992 participeren zij in de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). (De EU en de NAVO hielden hun deuren voor deze staten vooralsnog gesloten.) Het betreft onontwikkelde gebieden, waar armoede heerst. Etnische problematiek geeft aanleiding tot grote politieke instabiliteit en gewelddadigheden. Olie speelt in verscheidene gebieden een rol. De nieuwe landen ondervinden grote moeilijkheden bij het proces van statelijke consolidering, democratisering en economische ontwikkeling. De elf opstellen brengen aspecten van de ontwikkeling in deze staten in kaart en belichten vooral de rol van de OVSE, maar ook van

andere internationale instituties, en van landen als de Verenigde Staten, Rusland en China. Ze gaan het resultaat na van tien jaar onafhankelijkheid. Deel I bevat artikelen over het beleid van de OVSE in de regio, de (nieuwe) buitenlandse politiek van de acht staten ('Transcaucasia and Central Asia in the International Arena') en de houding van de Volksrepubliek China jegens de regio. Deel II gaat over natievorming. In dit verband wordt aandacht besteed aan de 'Islamic Revival' in Centraal-Azië, wordt het Russische beleid ten opzichte van Georgië geanalyseerd ('Assertiveness and Strategic Retreat') en is er een artikel over de natievorming in de Zuid-Kaukasus. Deel III houdt zich bezig met economische aspecten van de 'transitie'. Het strategisch belang van olie komt hier aan de orde, alsmede de verhouding van de staat tot de oliemaatschappijen. Zo treft men ook een studie aan over de evolutie van de 'oliediplomatie' in het Kaspische-Zeegebied, waarbij de nadruk valt op de problematische verhouding tussen Azerbaidzjan en Iran, 'twee landen verenigd in geloof' (*Shia Islam*), maar ten diepste verdeeld waar het hun gemeenschappelijke (olie)belangen in de Kaspische Zee betreft. In dit deel wordt ook de vraag gesteld wat de economisch-ecologische dimensie van de OVSE in de regio voorstelt. Volgens de auteur van het artikel daarover is deze dimensie 'the poorest in the OSCE'. Deel IV analyseert de 'humanitaire crises in post-Sovjet-Eurasia'. Dit deel bevat een bijdrage over het verloop van de bemiddelingsmissie van de OVSE in Georgië (daarbij gaat het om het 'Georgian-Ossetian' en het 'Georgian Abkhazian conflict'). In een ander artikel wordt een 'Humanitaire Veiligheids Agenda voor Centraal-Azië' ontvouwd. (*F.v.d.B.*)